

Üvegyártó műhely és lakóépület részlete a középkori Pest területén

(Budapest V. ker., Váci utca 54.,
Hrsz.: 23964)

A glass production workshop and a detail of a dwelling in the territory of medieval Pest

(Budapest V, 54 Váci Street,
Lrn.: 23964)

2012. szeptember 5. és 15. között régészeti megfigyelést végeztünk az V. kerületi Váci utca 54. számú épület udvarán, ahol kivitelezési munka, pincszint kiemelése folyt (1. kép).

A gépi földmunka megfigyelése során az udvar közepén az újkori törmelék alatt egy vastag, átégett, faszenes-paticsos réteget észleltünk, továbbá gödörmaradványok és középkori kerámiatöredékek kerültek elő. Ebből kifolyólag a régészeti megfigyelést befejeztük és a kutatást – a kivitelezési munkákkal párhuzamosan – 2012. szeptember 17. és október 26. között megelőző feltárással folytattuk.

Az udvar nyugati, Váci utca felőli oldalán egy középkori üvegyártó műhely

Archaeological observation were carried out between 5 and 15 September 2012 in the courtyard of a building at 54 Váci Street, Budapest V, where construction work and basement excavation was executed (Fig. 1).

During the observation of the earth-moving, a thick, burnt layer mixed with charcoal and daub was observed under the modern age debris, in the middle of the courtyard. Traces of pits and medieval potsherds too came to light. Thus, the archaeological observation work was terminated and the research continued with preventive excavations from 17 September to 26 October 2012 in parallel with the construction work.

The badly damaged remains of a medieval glass production workshop were unearthed in the western part of the courtyard, on one side of Váci Street. We were able to identify the melting furnace where fragments of melted glass were found. The two-storied melting furnace was supposedly situated in the middle of the workshop. Its lower wood combustion chamber lined with stones could be excavated as well as the surrounding postholes (Fig. 2). Above the wood combustion chamber, the heavily burned remains of the upper level covered with daub and charcoal were

1. kép: Az ásás helyszíne
Fig. 1: Location of the excavation

erősen elpusztult maradványai kerültek napvilágra. Sikertelt beazonosítani az olvasztókemencét, ahol üvegolvadékok kerültek elő. Feltehetően a műhely közepén volt a több szintes üveggyártó kemence, amelynek feltártuk az alsó, kővel bélelt tüzelőterét, valamint a körülötte lévő cölöplyukakat (2. kép). Ezen kívül kibontottuk a tüzelőhely felett lévő, erősen átégett, paticsos, faszenes felső szint maradványát is (3. kép). A kemence mellett egy kővel és agyaggal bélelt kerek gödörben a műhely hűtőkemencéjét azonosítottuk, amelyből állatsontok és 13. századi kerámiatöredékek, valamint vasmaradványok kerültek elő. Körülötte az újkori törmelékben fehér és zöldes színű üvegdarabkákat találtunk. A leletanyag jelenlegi feldolgozása alapján, úgy tűnik, hogy a műhelyt a 13. században használták, és feltehetően a tűzveszélyessége miatt ekkor még a középkori Pest déli határán kívül esett.

A terület a középkor további évszázadai folyamán már a megnövekedett Pest déli feléhez tartozott és a várost észak-déli irányban keresztül szelő főutca – mai Váci utca – mentén helyezkedett el. A telken a középkori állapotokat legjobban visszatükröző 1688-as összeírás szerint kőház állt (NAGY 1961, 168). Feltehetően ennek a maradványa az a törtkövekből felhúzott falrészlet, amelyet az itt álló épület északnyugati végén, a pincszinten és a földszinten figyelhettünk meg.

A középkori épülethez tartozhatott az a 130×190 cm nagyságú, fával bélelt gödör, amely az udvar északi oldalán került elő. Betöltéséből egy tipikus 15-16. századi háztartás nagyszámú edénytöredéke, üvegtöredékei és állatsont maradványai kerültek a felszínre. Különleges az igen nagymennyiségű szárnyas állat (főleg tyúk, kevesebb liba) jelenléte.

2. kép: A műhely részlete a tűzhellyel és a cölöplyukakkal, észak felől

Fig. 2: Detail of the workshop with the furnace and the postholes from the north

found (Fig. 3). A pit lined with clay and stone, located near the furnace as the annealing furnace of the workshop was identified. It yielded animal bones, 13th-century potsherds and remains of iron. Pieces of white and greenish glass were brought to light from the surrounding modern debris. At the present stage of the analysis of the finds, it seems that the workshop operated in the 13th century and would have been located outside the contemporary border of medieval Pest due to the fire danger it represented.

In the following centuries of the Middle Ages, the area was already incorporated into the southern part of extended Pest so that the workshop would have been situated along the main street – the present day Váci Street – running north-south across the town. According to the census from 1688, the most valuable source concerning medieval conditions, there was a stone house standing on the plot (NAGY 1961,

3. kép: A műhely átégett köves felszíne délről nézve

Fig. 3: The heavily burned stony level of the workshop from the south

A leletgyűttes legértékesebb darabja egy 15. század második felében készült „IHS” monogramos majolikakorsó töredéke.

A leletanyag feldolgozásával, üvegvizsgálattal közelebb kerülünk a 13. századi üvegműhely és a 15-16. századi háztartás rekonstruálásához, amelyekkel újabb adatokat kaphatunk Pest középkori történetéhez.

Zádor Judit

Irodalom/References:

NAGY 1961 • Nagy L.: Pest város 17. század végi topográfiájának forrásai (Quellen zur Topographie der Stadt Pest am Ende des 17. Jahrhunderts). TBM 14 (1961) 161–212.

168). The wall fragment constructed from crushed stone observed at the northwestern end of the present day building, at the level of the cellar and the ground floor, probably belonged to that house.

The 130×190 cm pit lined with wood found in the northern side of the courtyard may have belonged to the medieval building. Its fill contained a large number of potsherds, glass fragments and animal bones from a typical 15th-16th century household. The large quantity of poultry remains (mainly those of domestic chicken with less geese) is an unusual phenomenon.

The fragment of a faience jug with an IHS monogram dating from the 15th century was the most significant object among the finds.

The analysis of the finds and the glass remains will take us closer to the reconstruction of the 13th-century glass production workshop and 15th-16th century household, which will provide new data on the medieval history of Pest.

Judit Zádor